

Nils Sköld

VÄRNPLIKT OCH FOLKFÖRSVAR

FÖRSVAR I NUTID

ges ut av Centralförbundet Folk och Försvar. Skriftserien vill informera och väcka debatt i frågor som rör totalförsvaret. De uppfattningar som framförs i skrifterna svarar författarna för. De representerar inte något ställningstagande från Folk och Försvars sida.

Skriftserien omfattar 6 nummer per år och prenumerationspriset är 20 kr, för bibliotek 18 kr. Lösnummerpriset är 4:50 kr (inkl. moms). Prenumeration gäller tills den sägs upp.

Prenumeration eller beställning av enstaka nummer kan göras per postgiro 15 87 01-03 eller bankgiro 727-1943. Centralförbundet Folk och Försvar, Grev Turegatan 2, 114 35 Stockholm, eller per telefon 08/23 18 25.

Omslag: Birger Gripstad/Lasse Sjögren

Ansvarig utgivare: Börje Lindkvist

© Centralförbundet Folk och Försvar, Stockholm

FOLK OCH FÖRSVAR skriftserie **FÖRSVAR I NUTID**

Innehåll

Förord	3
Grundtankar	4
Den allmänna värnpliktens betydelse	9
Utkast till försvarsdoktrin	13
Vi kan skaffa vapen inom landet	17
Vid ofred behöver vi ett folk i vapen	23
Utbildning för alla	29
Central och regional ledning	35
Värnplikten är billig	39
Handlingsfrihet är nödvändig	41

Förord

Avsikten med detta debattinlägg är att visa att planeringen för vårt försvar alltid bör bygga på den allmänna värnplikten. Det exempel på försvarsorganisation som skisseras visar vilken grundvärnkraft vi erhåller om vi utnyttjar allt vad den allmänna värnplikten har att ge. Denna grundvärnkraft kan vi få för ett lågt pris. Denna grund måste emellertid av uppenbara skäl kompletteras i betydande omfattning. Behoven av komplettering och påbyggnad varierar från tid till tid. Dagens försvarsplanering syftar till att vi på 1980-talet skall ha en rejäl påbyggnad. Jag vill inte plädera för att reducera denna planering. Min åsikt är att planeringen enligt grundtankarna i 1972 års försvarsbeslut bör fullföljas.

Jag beklagar att jag endast kunnat ta upp frågor som berör det militära försvaret. Det vore högst angeläget att i samma anda kunna diskutera befolkningsskydd, folkförsörjning, massmediers och folkrörelsers verksamhet under krig m fl ämnen. Det är t ex uppenbart att goda skyddsrum är av största betydelse för att ytterligare understryka trovärdigheten i den här redovisade folkförsvarsdoktrinen.

Stockholm i januari 1974

Nils Sköld

Värnplikten är försvarets grund

Det militära försvaret är en nödvändig del av säkerhetspolitiken. Vi kan inte räkna med att genom ensidiga åtgärder påverka den internationella miljön i sådan omfattning att vi undgår risken för militärt våld eller hot om sådant i Europa. Ett militärt försvar som i stort är anpassat till det svenska områdets betydelse vid ett stormaktskrig i Europa är därför en tillgång som vi inte kan avvara. Målsättningen för vårt försvar bör även i fortsättningen vara att det skall vara så starkt att stormakterna inte finner det värt uppostringarna att anfälla oss.

Att skapa och vidmakthålla militära resurser fordrar långsiktiga beslut och åtgärder. Dagshändelserna bör tillåtas påverka försvarsförberedelserna så litet som möjligt. Försvarsbudgeten bör därför inte förändras nämnvärt av sådana skäl. Plötsliga förändringar av budgeten — ökningarna på grund av kriser i den internationella politiken och minskningar t ex på grund av ett avtal av något slag mellan supermakterna — blir i längden alltid dyrbara. Om försvarsbudgeten kan vara jämn under tillräckligt lång tid kan den i gengäld vara lägre än eljest. Det är lätt att radera men det tar lång tid och kräver stora uppostringar att bygga upp. De ståndpunkter och idéer som förs fram i denna skrift utgår från att den allmänna värnplikten är den enda möjliga grunden för ett militärt försvar i ett samhälle som vårt. Den allmänna värnplikten är därvid definierad så att den innebär en skyldighet för varje enskild att alltid träda till för att försvara det gemensamma mot yttre våld och en rättighet för den enskilde att genom utbildning få förbereda sig för denna uppgift. Om varje annan åtgärd för att förbereda samhällets försvar mot yttre angrepp börjar med denna utgångspunkt kommer de totala försvarsförberedelserna att få största möjliga verkan. De kommer med visshet att stå i full överensstämmelse med de värderingar och idéer som präglar vårt samhälle som helhet. Detta är ett mycket viktigt förhållande om våra försvarsförberedelser skulle ställas på sitt yttersta

prov — att inge sådan respekt att vi kan stå utanför en stormaktskonflikt.

För att tjäna som grund för den praktiska försvarsplaneringen behöver den allmänna värnplikten som övergripande idé konkretiseras och utvecklas. Som utgångspunkt för att bygga upp försvaret bör tjäna följande riktlinjer. De har tidigare bl a framförts av mig i "Försvarspolitik för 70- och 80-talen" (Försvar i Nutid nr 2/1973). De är tidlösa och kan tjäna som riktlinjer för organisatoriska lösningar i alla resursramar.

Territorium, råvarutillgångar och industriell kapacitet m m utgör som sådana inte orsak för ett stormaktsblock att angripa Sverige. Den som överväger anfall mot svenskt område gör det troligen i samband med en större konflikt i Europa och för att utnyttja territorium och luftrum för strid mot sin huvudmotståndare, i offensivt eller förebyggande syfte. Det är därför möjligt att i skiftande internationella lägen förutse de mål och områden som är mest angelägna ur en angripares synpunkt.

Vi måste sträva efter och förbereda oss för att föra försvarskriget på egna villkor. Vi bör utnyttja de fördelar som ges av den svenska terrängen och planera för att genomföra försvarsstriden med stöd av i förväg utförda befästningar, sambandssystem, lokalkännedom och fredstida övningar. Härigenom kan vi själva skapa många viktiga förutsättningar för framgång. En territoriell försvarsorganisation blir med denna syn nästan självklar. En sådan gynnas vidare av den militärtekniska utveckling som idag pågår.

Försvaret måste vidare i största möjliga utsträckning utformas för att vid mobilisering utnyttja civila resurser ännu mer än vad som sker för närvarande. Därigenom kan försvarets styrka och omfattning avsevärt utökas.

Försvaret bör byggas upp från grunden genom lokalt bundna förband inom de områden och platser som bedöms ha ett primärt intresse för en angripare t ex hamnar, flygfält, knutpunkter osv. Detta gör det möjligt att ta upp inledande försvarsstrid var än i landet ett angrepp inleds. Angriparen får svårt att förena sina styrkor och göra sin överlägsenhet gällande. Sedan en angripares avsikter har klarlagts kan omgrupperingsbara förband kraftsamlas till de områden och riktningar som är avgörande.

Om det militära försvarets ledning, utrustning och utbildning konsekvent utformas efter dessa principer har vi mycket goda möjligheter att tvinga den som företar ett angrepp till omfattande militära operationer under avsevärd tid. Det är självklart att båda stormaktsblocken vid ett storkrig i Europa med hänsyn till striden mot sin huvudmotståndare

inte vill bli bundna genom ett omfattande och utdraget angreppsföretag mot den skandinaviska halvön. Om vår försvarsplanering utformas så att omvärlden drar slutsatsen att striden om varje del av svenskt område blir lång, hård och oviss blir den avhållande effekten stor.

En angripare skall veta att även om stora delar av landet blir ockuperade kommer vi att bekämpa honom genom gerillaförsvär, sabotage och passivt motstånd. En ockupation skulle därigenom binda stora styrkor till nackdel för huvudsyftet. Exemplet från Vietnam visar tydligt vilka bördor för en stormakt ett välorganiserat ytförsvär är även om det är primitivt. Uthålligheten i vår försvarsorganisation blir en faktor som i hög grad bidrar till att avhålla en stormakt från att angripa Sverige. Ett försvar byggt på dessa principer fordrar vapen och militär utbildning till alla vapenföra män. På denna grund är det sedan möjligt att bygga upp ett väl balanserat djupförsvär med kraftsamling till gräns och kust. Oenighet om den allmänna värnplikten som grundval för försvaret borde därför rimligen inte uppstå. Andra meningar har emellertid framförts. Dessa sammanhänger med att den här angivna principen leder till att vid låga resursramar får teknologiskt avancerade system med höga konstruktions- och produktionskostnader (ofta även med hög importandel) vika för billigare vapen. Enligt vissa uppfattningar går då "balansen" i krigsorganisationen förlorad.

Vi måste undvika kategoriklyvning

Den enklaste utvägen att vid oförändrade eller låga ramar begränsa nedskärningen av de dyra vapensystemen är att i stället reducera krigsorganisationens storlek genom att upphöra med att utbilda hela årsklassen. Denna metod kallas kategoriklyvning.

1925 års försvarsbeslut byggde på en sådan syn. Detta ledde till en starkt minskad grundutbildning under tiden fram emot slutet av 1930-talet. De ekonomiska besparingarna erhöles genom att

1) befälskåren minskades, 2) ett stort antal utbildningsanstalter (regementen) lades ner, 3) materielanskaffningen anpassades till ett mindre antal värnpliktiga.

Våderna av 1925 års försvarsbeslut blev sedermera som alla vet uppenbara. Sedan andra världskriget brutit ut var det nödvändigt att med mycket stora ansträngningar reparera skadorna från 1925 genom både materielanskaffning och kompletterande utbildning för hundratusentals värnpliktiga. I realiteten hade försvaret uppnått avsedd styrka och konsolidering först vid andra världskrigets slut. Med hela Europa i krig

rådde inga delade meningar — vapen och utbildning till alla accepterade genomgående.

I dagens försvarsdebatt bekänner sig alla i vårt land — som önskar behålla och utveckla försvaret — till den allmänna värnplikten som princip. Tanken på att genom kategoriklyvning undanta en grupp medborgare från militär utbildning framförs inte längre.

De som tror att de kan förbättra försvaret genom att satsa på anskaffning av sofistikerad materiel föreslår emellertid ibland en variant av kategoriklyvning som innebär att grundutbildningens längd starkt beskärs för ett avsevärt antal värnpliktiga. I mittenpartiernas reservation till 1970 års försvarsutrednings betänkande redovisas en sådan variant.

När det gäller den reella innebörden är likheterna mellan mittenpartiernas reservation och 1925 års försvarsbeslut påtagliga. För att er-hålla medel till materielanskaffning för kvalificerade förband måste personal- och utbildningskostnaderna minskas rejält. De rörliga kostnaderna kan minskas genom att grund- och repetitionsutbildningen förkortas. Men de fasta kostnaderna — och det är dessa som är stora — kan inte nedbringas med mindre än att den fast anställda personalen, befälskå-rerna eller de civilanställda, minskas och att samtidigt ett antal utbildningsanstalter (regementen) läggs ner. För att detta skall bli möjligt måste grundutbildningen bli så kort att två eller tre omgångar per år kan utbildas på varje regemente. Grundutbildningen bör följaktligen vara mindre än 6 resp. mindre än 4 mån. Det blir då mycket enkla förband som i sin tur inte behöver så mycket aktivt befäl varför befälskå-rerna kan reduceras. Dessa enkla förband behöver inte heller så mycket materiel — alltså kan även materielanskaffningen till dessa förbilligas. Men å andra sidan kan inte heller dessa förband åstadkomma mycket. Vi utnyttjar då dåligt de möjligheter som står till buds. Man kan fråga sig varför man i reservationen inte tagit steget fullt ut och infört kategoriklyvning. Skälet är antagligen att argumenten för den allmänna värnplikten befunnits mycket tungt vägande. Men den halv-mesyr som reservationen bygger på är i sina konsekvenser orimlig — om man önskar ett folkförsvar på värnpliktens grund.

Men även andra synpunkter har förts fram. Bengt Lehander har t ex i en artikel (Göteborgs-Posten augusti 1973) bl a anført att fredsutbildning och materielanskaffning skall ses i ett sammanhang. Att ge personalen fullgod utbildning och minska materielinnehållet i organisationen finner han vara en föråldrad syn. Man kan enligt Lehander ifrågasätta om det är rätt att prioritera utbildning av personal så högt att man därigenom förhindrar anskaffning av den krigsmateriel som behövs i en

akut krigssituation. Vill man behålla en gardering för utvecklingen på längre sikt torde det vara lättare att komplettera bristfällig utbildning än anskaffning av vapensystem. Lehander förutsätter dock att en minskning av utbildningen skall kombineras med en effektivisering av utbildningsanordningar så att "högre utbildningsmål senare kan nås utan att öka utbildningstiden i någon högre grad". Han tar även upp frågan om hur administration och ledning bör anpassas mot en lägre ekonomisk nivå.

I en allvarligt syftande diskussion måste man naturligtvis alltid ställa sig frågan om värnplikten har några nackdelar när det gäller att uppnå de säkerhetspolitiska målen. Så vitt jag har mig bekant har emellertid ingen kunnat påvisa att värnplikten är till skada för andra säkerhetspolitiska strävanden. Om sådana förhållanden existerar är det hög tid att de dras fram i ljuset. Var och en som känner sig osäker beträffande den allmänna värnplikten bör därför redovisa sina skäl.

Värnplikten är billig

Skälen till att dagens värnpliktssystem betraktas som ett problem i försvarsplaneringen står att finna i missuppfattningen att värnplikten är en dyrbar grund för försvarsplaneringen. För att visa hur felaktig denna uppfattning är fordras en närmare diskussion av vad värnplikten egentligen kostar. Avsikten med denna skrift är därför att redovisa ett konkret exempel på ett territoriellt folkförsvar. Detta exempel belyser vad som kan åstadkommas med en basorganisation av värnpliktiga med en elementär utrustning. Det måste framhållas att detta exempel endast belyser en viktig del av försvarsplaneringen. Exemplet skall som sådant inte ses som ett alternativ till dagens försvar. Den här skisserade basen måste för att åstadkomma en balanserad lösning kompletteras med rörliga och slagkraftiga förband till lands och sjöss samt i luften. Men grundidéerna i exemplet kan tillämpas i alla planeringsramar.

Den allmänna värnpliktens betydelse

Ansvar och medinflytande

Det svenska samhället av idag är i grunden starkt decentraliserat. Dess kännetecken är bl a en hög folkbildning, ett väl utvecklat föreningsliv där fackliga och andra intresseorganisationer intar en framträdande plats samt en omfattande kommunal självstyrelse. Dessa faktorer har vid sidan av andra skapat sammanhållning och gemenskap bland medborgarna. Tvistefrågor av ekonomisk och social natur har i allt väsentligt kunnat lösas inom ramen för av hela nationen omfattade grundläggande värderingar.

Dagens samhällskritik och debatt är i hög grad inriktade på att söka möjliga metoder för att gå vidare på denna väg. Ökat medinflytande har blivit ett honnörssord som omfattas av alla. Avsikten är att skapa en mer decentraliserad beslutsprocess både inom näringsliv och förvaltning. Med inflytande sprids också ansvar på flera händer. Demokratins grundpelare, kunniga och intresserade medborgare som tar aktiv del i besluten, kommer härigenom att förstärkas.

När det demokratiska samhället finner sina grundläggande värden sätta på spel på grund av yttre hot måste det träda upp till försvar. Detta försvar kan bara utövas av folket självt. Ingen ersättning finns. En stark och levande demokrati kan inte överlåta till andra än folket självt att utöva försvaret mot yttre angrepp. Och folket kommer inte att passivt åse hur kampen förs om demokratins mest väsentliga värden.

Principerna för hur folket/de värnpliktiga skall lösa försvarsuppgifter kan i fredstid utformas på olika sätt. Banden mellan medborgarna och försvarsuppgifterna kan göras mer eller mindre fasta. I vårt land är banden mellan folk och försvar sedan länge starka. Detsamma har av tradition länge varit fallet i Schweiz. Ett aktuellt exempel på samma sak är Nordvietnam.

Men ibland tillämpas andra lösningar. Många länder har helt anförtrott försvaret till särskilda yrkesgrupper. De frågor vi bör ställa oss är: Finns det i krigstid i ett samhälle av Sveriges typ överhuvudtaget någon

annan möjlighet att genomföra försvarsinsatserna? Kommer inte medborgarna, hur illa förberedda de än skulle vara, helt enkelt att fordra att få vara med? Svaret är med säkerhet att medborgarna inte vill avhända sig rätten att delta i försvaret. Det har flera gånger visat sig att svenska folkets försvarsvilja snabbt stigit vid ökat hot mot landet. Den springande punkten blir då hur medborgarna bäst kan förberedas för att utföra den gemensamma uppgift som försvaret utgör.

Det förfarande vi väljer blir nog observerat utomlands. Informationen härom läggs till annan kunskap om vad vi säger och gör inom det säkerhetspolitiska området. Realismen i den uttalade försvarspolitiska doktrinen förstärks om den också i praktiken bygger på att medborgarna själva aktivt utövar försvaret av landet.

Kontinuitet är en styrka

Förberedelserna för ett folkförsvar innebär att de enskilda medborgarna utbildas för en eller flera militära uppgifter. I samband med utbildningen organiseras de krigsförband som vid mobilisering skall kunna organiseras. Dessa förband samlas därefter för längre eller kortare perioder, helst ofta och med regelbundna intervall, till sina mobiliseringsplatser och övas för de uppgifter de är avsedda för vid neutralitet och krig. Denna repetitionsutbildning är viktig. Genom repetitionsutbildningen övas nämligen inte bara den enskilde soldaten, befälet och krigsförbandet utan också mobiliseringsförmågan, personalredovisningssystemet och förvaltningsapparaten i stort. Repetitionsutbildningens uppgift är inte att svara för vår beredskap den tid förbanden är inne. Uppgiften är istället att hålla en jämn kunskaps- och färdighetsnivå, utan toppar eller vågdalar, under lång tid, dvs under decennier.

Det territoriella försvarets syfte är bl a att i förväg markera att en invasion av landet leder till ett allmänt och utbrett motstånd inte bara vid gräns och kust utan överallt i landet. Den defensiva karaktären är klarlagd från början genom valet av strategi. Värnplikten ger möjligheter att understryka allvaret i de totala försvarsförberedelserna genom att vi visar att vi vill utnyttja alla personella resurser vi har.

Antalet i fredstid fast anställda inom försvaret bör hållas så lågt som möjligt. De har till uppgift att genomföra utbildning av övriga medborgare, utföra den operativa planläggning som erfordras i fred samt medverka i planering och förvaltning. Om antalet fast anställda militära tjänstemän är lågt, bör det i gengäld vara i huvudsak konstant.

Det territoriella försvaret fordrar att hela landet omfattas av de militära förberedelserna. Det system som väljs för att mobilisera medborgarna till sina uppgifter måste medge snabbhet, säkerhet och stryktålighet inom helheten. Systemet måste fungera även om vi utsätts för flyg- och fjärrvapenanslag, luftlandsättningar och sabotage även inne i landet. Detta leder till krav på en decentraliserad förvaltning, omfattande förrådshållning och andra åtgärder.

Om till förutsättningarna för att göra medborgarna redo för sina uppgifter i krig hör något slags "nådatid" inom vilken medvetet inplanerade brister i fråga om utbildning skall hinna repareras har en rejäl del av trovärdigheten i försvarsförberedelserna slagits undan. Historiska erfarenheter visar entydigt att en regering ogärna vidtar mycket omfattande inkallelser av personal i ett tidigt skede om den internationella spänningen stiger eller är på kokpunkten. Inga andra förberedelser är meningsfulla än de som pågår kontinuerligt under en följd av år utan att påverkas av tillfälliga förändringar i den internationella politiken. En kontinuerlig värnpliktsutbildning som inte förutsätter nådatid blir härigenom en stor tillgång också med hänsyn till handlingsfriheten.

Värnplikten en ideologisk fråga

På sina håll, bl a inom de militära myndigheterna, finns den uppfattningen företräd att värnplikten närmast är att se som ett "produktionsmedel" med vilket en befintlig eller planerad krigsorganisation skall fyllas med personal. Det är här fråga om en attityd, en värdering som kan påverka vardagens beslut och åtgärder. Värnplikts egenvärde erkänns inte alltid. Det är nödvändigt att polemisera mot denna mening. *Den allmänna värnplikten är i första hand en ideologisk fråga.* Det är materielanskaffning och andra förberedelser som skall anpassas till den allmänna värnplikten, inte tvärtom. Frågan om militär utbildning av medborgarna är inte ramberoende. Militär utbildning är, om försvaret är ett territoriellt försvar och om värnplikten dess grund, aldrig olösbar.

Senare års debatt bl a om vapenvägran och andra företeelser har av naturliga skäl fokuserat intresse till den del av värnplikten som är en skyldighet. Ett värnpliktsförsvar fordrar uppoffringar av varje individ. Detta är dess förutsättning och styrka. Men detta bör inte undanskymma det förhållande att den allmänna värnplikten även innebär en

rättighet för den enskilde att få del av militär utbildning. Andra delar av försvarsförberedelserna får därför inte utformas så att detta inte kan genomföras.

Värnplikt – grunden för handlingsfrihet

Ett värnpliktssystem i stort utformat som det vi idag har i Sverige är grunden för den handlingsfrihet som försvarsplaneringen alltid behöver — om avsikten är att engagera hela folket i försvarsansträngningarna. Försvaret behöver alltid

- befäl/instruktörer som kan utbilda hela årsklassen av vapenföra män och genomföra repetitionsutbildningen,
- en utbildningsorganisation — förläggningar, utspisningslokaler, övnings- och skjutfält etc — som kan ta emot hela årsklassen av vapenföra män och ha kapacitet för de krigsförbandsvisa övningarna,
- grundläggande utrustning och materiel till ett stort antal årsklasser,
- ett inskrivnings- och redovisningssystem som möjliggör för den enskilde medborgaren att utifrån sina förutsättningar göra bästa möjliga insats — rätt man på rätt plats.

Förslag till revideringar av värnpliktssystemet som endast berör utbildningstidens längd inkräktar således inte på dessa utgångspunkter. Förslagen blir betänkliga först när de rubbar några av dessa förutsättningar. Av de försvarsbeslut som utarbetats under djupaste fred i Sverige under 1900-talet gick 1925 års försvarsbeslut rakt emot dessa förutsättningar. 1948 års försvarsbeslut, de följande försvarsbesluten liksom 1972 års försvarsbeslut har hållit handlingsfriheten i helgd. Detta har varit möjligt inte minst därför att den allmänna värnplikten är allmänt accepterad av svenska folket.

Inom invasionsförsvaret är den allmänna värnplikten en övergripande idé som bedöms vara av största betydelse för försvarsviljan och den verkliga försvarseffekten. Den allmänna värnplikten innebär att samhällets stora tillgångar av ledarförmåga och fackkunskaper på olika områden tas till vara för landets försvar. Den höga utbildningsnivån inom landet är härvid av stor betydelse. Värnplikten möjliggör en värdefull växelverkan mellan militär och civil verksamhet.

Utkast till försvarsdoktrin

Detta avsnitt begränsas till att klarlägga en doktrin för den bas som utgöres av ett värnpliktigt folkförsvar utrustat med enkla vapen. De grundläggande värderingarna och bedömningarna bakom vår nuvarande säkerhetspolitik är den naturliga utgångspunkten också för en utpräglad folkförsvarsdoktrin. Vårt land, våra naturrikedomar och vårt näringsliv är inte några anfallsmål i och för sig. Däremot är det möjligt att ett stormaktsblock i ett internationellt spänningsläge kan anse sig behöva svenskt område för basering av sina stridskrafter, som genomgångsområde eller för att förhindra en motpart att utnyttja det för sådana syften. Enbart en förstörelse av tex svenska kommunikationer tjänar inte dessa syften. För att vinna sina mål måste en angripare ockupera hela eller delar av vårt land.

De områden som i första hand kan bli aktuella för angrepp sammanhänger med Östersjöutloppens och Nordkalottens strategiska betydelse. Konkret rör det sig alltså om Sydsverige och Västkusten upp till Norge samt Norrbotten och kanske också Västerbotten. Men inget av dessa områden torde bedömas vara så viktigt för stormakterna att de under alla förhållanden måste bli indragna i en konflikt. Om en tänkbar motståndare bedömer att insatserna och förlusterna för att nå målen blir för stora kan han finna det bättre att avstå — att välja vägar runt vårt område.

Det är detta som är förutsättningen för vår alliansfria politik syftande till neutralitet i krig. För en alliansfri stat finns det alltid en möjlighet att stå utanför krig. Denna chans måste vi ta vara på. Möjligheterna beror bl a på vår militära motståndsförmåga. Tillgången på militära styrkor måste motsvara vårt områdes betydelse vid en stormaktskonflikt i Europa.

Folkförsvaret är en integrerande del av samhället och bygger på allmän värnplikt med vapenutbildning av alla vapenföra män. En angripare skall veta att han möter ett folk i vapen och att landet är berett på ett långt krig och motstånd även vid en ockupation.

Framtida angripare

För att på grund av denna allmänna inriktning kunna utforma försvarsdoktrinen detaljer är det nödvändigt att först klarlägga hur en angripare kan vara organiserad och utrustad samt hur ett anfall mot oss kan se ut i framtiden.

Stormakternas markstridskrafter kommer även i framtiden att vara starkt mekaniserade. Förbanden innehåller bl a tunga, starkt pansrade stridsvagnar utrustade med högtryckskanoner och infanteri i pansrade transportfordon och som också kan strida från de fordon de förflyttas i. Eldunderstöd lämnas med både bandkanoner och markrobotar. Effektivt luftvärn med robotar och automatkanoner är integrerade i förbanden.

Ett stort antal helikoptrar och lätta flygplan disponeras vilket möjliggör ett verkligt rörligt understöd med pansarvärnsrobotar, raketer och automatkanoner.

Ledningssystemet är delvis automatiserat med hjälp av små datorer. Förbanden får god förmåga att uppträda i mörker. Underrättelsetjänsten effektiviseras med spaningsflyg, lätta helikoptrar och tekniska hjälpmedel av olika slag.

Vid invasion över havet kommer de främsta styrkorna att vara utrustade med specialbyggda, snabba landstigningsfarkoster som medför både helikoptrar och simmande stridsfordon för snabbt anfall mot stranden. På något längre sikt är det möjligt att farten i landstigningsoperationerna kan drivas upp ytterligare genom en kombination av svävfarkoster och helikoptrar.

Stormakterna disponerar transportflyg och särskilda luftlandsättningsförband. Anfallen kan därför sättas in mot djupet av försvararens område. Understödet utgörs främst av attackflyg som är utrustat med olika slag av styrbara projektiler.

Vi måste sålunda räkna med att en angripare förfogar över förband med mycket stor eldkraft och rörlighet. Men genom den starka mekaniseringen blir angriparens förband i första hand hänvisade till vägar och lättframkomlig terräng. Effekten beror på om den tekniska utrustningen fungerar. Detta kräver en komplicerad och omfattande underhållsorganisation. Erfarenheterna från bland annat Vietnam visar att en tekniskt välutvecklad krigsmakt kan kännetecknas av stelbenthet.

Principer för vårt försvar

Angriparen väljer tid och plats för anfall. Vi måste alltså vara beredda att möta ett anfall var det än kommer. Följande principer bör härvid kunna tillämpas.

Vid ett anfall över landgränsen kan vi med hänsyn till tidsförhållandena och till att angriparen i många lägen kan ladda upp ostört före ett anfall inte förlägga den avgörande stridszonen alldeles framme vid gränsen. Angriparen måste dock mötas genast framme vid gränsen och framryckningen fördröjas längs vägar och stråk. Denna fördröjning kan åstadkommas genom försvar från i fred förberedda motståndsnästen på djupet längs vägarna, genom blockeringar med minor och förstörelser samt genom eldöverfall. Sedan angriparen på detta sätt försavagats gäller det att en bit in i landet i en förberedd försvarszon försöka avvärja anfall. Detta genom en kombination av försvars- och anfallsstrid.

Vid ett anfall över havet kommer även i fortsättningen angriparen att möta mycket stora svårigheter vid själva landstigningen. Dessa måste utnyttjas. Därför bör försvaret förläggas till själva stranden. Försvarsförbanden grupperas utspridda över största möjliga djup men ändå så att de med kanoner och robotar kan nå ut över havet. Genom befästningar och maskeringar försvåras angriparens möjligheter att bekämpa försvaret. Angriparens svårigheter ökas genom mineringar av olika slag både i vattnet och på stranden.

Så här långt överensstämmer doktrinen helt med vad som sedan länge tillämpats i Sverige. Vi bör under alla förhållanden försöka att tillfoga en angripare största möjliga förluster vid kust och i gränsområdet.

Den avgörande frågan blir emellertid vad vi bör göra om angriparen sätter in sådan resurser att han bryter igenom försvaret vid landgränsen eller kan bilda ett stort brohuvud på stranden. Det viktigaste är då att vi opererar så att våra styrkor inte blir korsade och att försvaret bryter samman. Det gäller att i stället eftersträva framgångar även om dessa är begränsade så att vi tär på fiendens resurser och att vidmakthålla förbandens förmåga till ett uthålligt försvar.

Inför ett helt överlägset anfall måste vi därför vara beredda att under fördröjande strid gå tillbaka till nya försvarsställningar på djupet av vårt område.

Dessa försvarsställningar kan förberedas av tillförda reserver av olika slag. Skyddande terräng bör utnyttjas i största möjliga utsträckning. Maskinella hjälpmedel i form av grävmaskiner och mineringsaggregat kan utnyttjas vid utbyggnaden. Delvis kan försvarsställningarna vara

förberedda redan i fred. Genom sådana befästningsarbeten, utspridning och maskering försvåras angriparens bekämpning av försvarsstyrkorna.

Ju längre angriparen tränger in på vårt område desto större blir hans svårigheter. Han får längre flanker och förbindelselinjer att skydda. Detta fordrar styrkor i stor mängd för bevakning och skydd. Omfattande underhållsorgan krävs för att förbanden skall bibehålla sin eldkraft och rörlighet. En starkt mekaniserad stormaktsarmé lider brist på styrkor för skyddsuppgifter. Det är inte sannolikt att sådana kan tillföras i nämnvärd mängd. Kriget i Vietnam visar klart en stormakts svårigheter att säkra taget område.

Dessa förhållanden måste vi utnyttja. Genom kvarlämnade förband och genom överfallsstyrkor som utnyttjar betäckt terräng bör angriparen störas inom hela det tillgängliga djupet. Upprepade, eldöverfall bör organiseras med pansarvärns- och andra vapen mot fordonskolonner av olika slag samt med granatkastare och raketer mot reserver, underhållsplatser och baser.

Tvingas vi att helt uppge delar av vårt land bör vi vara beredda att inom dessa områden tillgripa både gerillaoperationer och civilmotstånd. Civilmotståndet skall härvid hålla moralen uppe hos civilbefolkningen och störa ockupanternas verksamhet. Det kan anses utgöra en sista till buds stående försvarsmetod om det väpnade motståndet bryts. Det vapenlösa motståndet utgör en grundval för att med politiska medel fortsätta att hävda landets intressen och för att på nytt organisera det väpnade försvaret i syfte att driva ockupanterna ut ur landet.

Denna strategi förutsätter att befolkningen i huvudsak stannar kvar, där den bor i fred, även om delar av vårt land blir ockuperade. Ett civilförsvar baserat på befolkningsskyddsrum och enkla räddningsstyrkor bedöms ge bättre skydd för civilbefolkningen än omfattande utrymningar.

Skulle en angripare trots allt kunna ta sina förstahandsmål bör vårt motstånd inte vara slut. Genom att kalla in reserver, genom utbildning av nya rekryter och genom krigsproduktion är det fullt möjligt att sätta upp nya lätttröliga styrkor för att fortsätta försvarskriget.

Folkförsvarets doktrin innefattar alla åtgärder som vidtas av folket för att med och utan vapen trygga landets oavhängighet och frihet. Vi måste förbereda oss på ett uthålligt och långvarigt motstånd. En angripare kan aldrig räkna med att snabbt kunna nå sina strategiska mål om det försvarande landet och dess folk förberett sig för ett långt krig.

En försvarsdoktrin av detta slag är en stabiliserande faktor i vår del av världen. Den förenar en hög avhållande effekt med att inte vara ett

hot mot någon annan. Men den ställer höga krav på de enskilda soldaterna och förbandens kunnande, sammanhållning samt moraliska och fysiska uthållighet.

Det bör framhållas att en doktrin av detta slag har en avsevärt lägre ambitionsnivå än vår nuvarande och att den inte löser alla försvarsproblem. När det gäller neutralitetsskyddet av våra territorialvatten och vårt luftrum blir bristerna mycket stora.

Vi kan skaffa vapen inom landet

Kraven på vapen och annan utrustning bestäms av de uppgifter som skall lösas inom ramen för den föreslagna försvarsdoktrinen och av att organisationen i sin helhet är baserad på värnpliktens grund. Vi måste mot denna bakgrund ha vapen som är effektiva samtidigt som de är enkla att handha och underhålla samt så billiga att de kan tillverkas i stort antal.

Sedan länge har vi vid utveckling och anskaffning av ny materiel eftersträvat en *svensk profil*. All utrustning skall helt och fullt kunna utnyttjas av värnpliktiga med i förhållande till stormakterna kort utbildning. Vapen och annan utrustning skall vidare vara direkt anpassade efter våra uppgifter samt efter de terräng- och klimatförhållanden som råder hos oss. Eftersom stormakternas stridskrafter är direkt organiserade och utrustade med hänsyn till de andra stormakterna och de strategiskt betydelsefullaste områdena — t ex Mellaneuropa — kan vi på detta sätt ge våra förband de fördelar, som de behöver för att med utsikt till framgång ta upp kampen mot en stormakts förband.

Den tekniska utvecklingen kommer även i fortsättningen att vara snabb och omspanna hela fältet. Den kan ge möjlighet till flera alternativa lösningar på många problem. I nuläget bedöms följande områden behöva uppmärksammas särskilt med hänsyn till att nya rön här kan påverka stridens karaktär.

- Elektrooptik (optronik) som kan komma att väsentligt öka möjligheterna att upptäcka och bekämpa mål såväl under dager som mörker.
- Minor som kan skjutas ut med raketer eller artilleri och därmed möjliggöra att hinder snabbt ordnas även långt framför egna styrkor.
- Ammunition där stridsdelarnas verkan kan ökas och precisionen avgörande förbättras genom t ex styrning av projektilerna i slutet av banan.
- Hjälpmedel för underrättelsetjänsten genom sensorer av olika slag.

USA har redan i Vietnam prövat en mängd utrustning inom dessa områden. Exempel på detta är infraröd- (IR) utrustningar och bild-

förstärkare för spaning och eldgivning i mörker samt s k "smart bombs" som leds med stor precision mot målet genom att detta belyses med en laserstråle. Andra exempel är beväpning av helikoptrar bl a med pansarvärnsrobotar för att få en verkligt stor rörlighet. Även om vi inte har råd att utnyttja alla de möjligheter som erbjuds så måste vi noga följa utvecklingen bl a för att kunna utforma motåtgärder till de nya vapen som stormakterna kan införa.

Kriget i Mellersta Östern under oktober 1973 ger en aktuell belysning av den tekniska utvecklingen. Även om erfarenheterna naturligtvis ännu inte är utvärderade står det redan klart att utvecklingen av pansarvärns- och luftvärnsrobotar helt förändrat bilden sedan "sex-dagarskriget" 1967. Möjligheterna till en framgångsrik försvarsstrid har på ett avgörande sätt förbättrats. Arbetet med nya versioner av vapen som här är aktuella pågår mycket intensivt på många håll i världen.

Organisationsbestämmande materiel

För vår del gäller det att noga följa den tekniska utvecklingen och ta tillvara de möjligheter den ger att förbättra försvaret inom ramen för den allmänna inriktningen av vår säkerhetspolitik. För ett territoriellt folkförsvar bedöms utvecklingen påverka den organisationsbestämmande materielen på följande sätt.

I ett värnpliktsförsvar är *handeldvapen* som kan massproduceras alltid mycket viktiga. Varje man måste ha ett vapen som han helt behärskar och litar på. Utvecklingen av en modern ammunition med liten kaliber möjliggör konstruktion av vapen som är effektiva och enkla samtidigt som de kan göras lättare än nuvarande vapen. Med hänsyn till den defensiva inriktningen bör även moderna *kulsprutor* ingå i organisationen.

Utvecklingstendenserna hos stormakterna i fråga om taktik, organisation och utrustning gör det nödvändigt att våra förband kan möta och hejda en motståndare, som har starka mekaniserade styrkor och ett kraftigt understöd från luften.

Stommen i *pansarvärnet* bör vara ett bärbart kompanivapen. Vårt nuvarande granatgevär är ett utmärkt vapen men på längre sikt torde det vara nödvändigt att för de rörliga fältförbanden eftersträva en effektiv räckvidd på upp till 500 m eller längre. Detta bör vara fullt möjligt genom utveckling i första hand av ammunition och sikten — t ex med laseravståndsmätare. I många lägen och särskilt i vissa delar av landet måste kompanivapnen kompletteras med vapen med längre räckvidder.

Det gäller att åstadkomma ett vapen som är tillräckligt lätt för att kunna medföras överallt. Det skall dessutom vara så utformat att det är mycket svårt att upptäcka för fienden.

Mot denna bakgrund förefaller det naturligt att i första hand eftersträva en robotlösning. Vid en sådan lösning är det också lättare att uppnå stor genomslagsförmåga. Flera olika tekniska möjligheter kan utnyttjas för att komma förbi de nuvarande trådstyrda robotarnas nackdelar. En sådan lösning är att använda samma principer som i luftvärnsrobot 70, d v s en robot som automatiskt följer en laserledstråle. Detta kräver ett relativt stort sikte för att styra roboten. Betydligt mindre siktesutrustning erhålles om man i stället utnyttjar samma princip som i en del av de s k "smart bombs". Genom ett särskilt lasersikte belyses målet. Roboten har en målsökare, som själv känner av den reflekterande bestrålningen. Slutligen kan man tänka sig en robot med en TV-målsökare, som automatiskt låser på målets kontrast mot omgivningen.

Alla dessa lösningar innebär att skyttarna kan utbildas med simulatorer. Endast ett begränsat antal robotar behöver skjutas varje år. Utbildningskostnaderna blir därigenom låga.

Det torde vara möjligt att utforma pansarvärnsrobotar av detta slag så att de blir mycket effektiva även på långt håll och så att de också kan utnyttjas mot attackhelikoptrar och liknande mål.

Ett närpansarvärnsvapen av engångstyp bör disponeras. Detta vapen delas ut i erforderligt antal till främre förband. I pansarvärnssystemet ingår till slut minor av olika slag. Vid den fortsatta utvecklingen bör särskilt eftersträvas sådana typer som kan spridas ut snabbt över stora ytor t ex med maskiner eller artilleri.

Markförbanden bör ha ett gott skydd mot anfall från luften. I ett territoriellt försvar uppnås detta först och främst genom att utnyttja terrängens — skog, bebyggelse o s v — döljande och skyddande egenskaper kombinerat med befästningar, maskering och skenanläggningar. Men härutöver fordras ett aktivt *luftvärn*, som täcker försvarets hela yta.

De anfallande flygförbanden får ökad effekt genom tillkomsten av robotar och styrda bomber. Men man får aldrig glömma bort att ju större kontrast målet ger mot omgivningen desto lättare kan det upptäckas och bekämpas. Det är alltså avsevärt lättare att upptäcka och styra robotar mot ett flygplan som syns ovanför horisonten än vad det är att upptäcka i terrängen grupperade och maskerade förband. Denna fördel bör utnyttjas av luftvärnet.

Den luftvärnsrobot 70 som nu utvecklas i Sverige i ett nära samar-

bete med Schweiz motsvarar väl de krav som territorialförsvaret ställer. En avgörande fördel hos detta vapen är att motståndaren knappast kan störa ut det. Roboten har en räckvidd på 3—5 km och är lätt att medföra och gruppera. Den är relativt billig och kan anskaffas i stort antal. En vidareutveckling efter samma principer som nuvarande försöksmateriel bör eftersträvas för att uppnå längre räckvidd och mörkerkapacitet. För att upptäcka målen tidigt och ge de skjutande enheterna tillräcklig förvarning utnyttjas rörliga spaningsradarstationer.

Behovet av understöd med *indirekt eld* kommer att kvarstå. Av åldersskäl måste, under alla förhållanden en omsättning av våra granatkastare påbörjas under 80-talet. Den tekniska utvecklingen möjliggör en förlängning av räckvidderna och ökad verkan. Mot denna bakgrund och för att få ett lätttrörligt och enkelt vapen räknas här med en modern granatkastare med en kaliber på 80—100 mm.

För att kunna åstadkomma tillräcklig kraftsamling av den tunga elden fordras tillgång till artilleriförband. Inom Sverige pågår för närvarande utveckling av en ny 155 mm haubits med en räckvidd på över 20 km och hög eldhastighet. Den motsvarar väl de krav som den här skisserade doktrinen ställer. Denna haubits bör utrustas med ammunition som också kan användas vid indirekt eld mot pansrade mål.

Enligt den angivna försvarsdoktrinen skall eldöverfall kunna utföras på djupet inom av motståndaren utnyttjat område mot staber, förläggningar och underhållsanstalter. Utöver de tidigare beskrivna vapnen bör för detta ändamål kunna utnyttjas en enkel, bärbar artilleriraket. Denna kan också utnyttjas för förberedda eldlägen vid försvarsstrid.

Raketerna skall vara ett förstärkningsvapen som tilldelas de förband som behöver dem. En sådan raket skulle eventuellt kunna tillverkas på många platser i landet vid beredskap och krig. Genom att utnyttja befintliga granater som stridsdel skulle kostnaderna kunna bli låga.

Rörligheten måste i ett territoriellt folkförsvar i första hand baseras på inmonstrade civila *fordon*. Särskilda terrängbilar anskaffas endast för att säkerställa nödvändig terrängframkomlighet. Här räknas med att dessa är av samma typer, som de terrängbilar, vilka nyligen beställts i Sverige. Som stabsfordon vid skyttekompanier och lägre enheter räknas dock med ett enklare fyrhjulsdrivet fordon av en sådan typ som flera europeiska biltillverkare just nu utvecklat. Förband främst avsedda för strid i Norrland bör liksom nu vara utrustade med bandvagnar.

För att leda förbanden fordras ett väl utvecklat sambandssystem. *Radiostationer* kommer därför att erfordras i ungefär samma antal som i dag. Med hänsyn till den tekniska utvecklingen när det gäller civil ma-

teriel torde dock vanliga i handeln förekommande och därmed billigare stationer kunna utnyttjas i ökad grad.

För de bevakningsförband som övervakar vårt område torde som ett minimum erfordras ett begränsat antal *stora spaningsradarstationer* samt *patrullbåtar* av ungefär den typ som nu prövas och *spaningsflygplan* motsvarande SAAB 105.

I nedanstående tabell görs en grov uppskattning av kostnaderna för den här beskrivna utrustningen angivna i 1974 års penningvärde.

Materielslag	Kostnad kr	Teknisk livslängd i rörliga markstridsförband
Eldhandvapen med ammunition	1 200	30
Lätt kulspruta med ammunition	12 000	30
Närpansarvärnsvapen		
Engångsvapen	450	15
Kompanipansarvärnsvapen med ammunition	20 000	15
Fjärrpansarvärn		
Sikte och utskjutningsanordning med 10 robotar	500 000	15
Granatkastare — 80—100 mm med ammunition	300 000	25
Haubits — 155 mm med ammunition	4 000 000	20
Artilleriraket	2 000	15
Luftvärnsrobot		
Sikte och utskjutningsanordning med 10 robotar	1 200 000	15
Spaningsradar	1 200 000	15
Terrängbil 0,5 ton	25 000	10
„ 1 „	60 000	15
„ 4 „	120 000	15
„ 6 „	150 000	15
Bandvagn	100 000	15
Kompaniradio	6 000	10
Bataljonsradio	10 000	10
Kortvågsradio	50 000	10
Kanonbåt med lätta robotar	30 000 000	20
Lätt spaningsflygplan som också kan föras med vapen och ammunition	10 000 000	15

All här skisserad utrustning — utom de stora spaningsradarstationerna — är av sådan art att den kan utvecklas och tillverkas av svensk industri. Inom ett folkförsvar baserat på allmän värnplikt kommer dessutom de antalsmässiga behoven att bli så stora att en rationell serietillverkning blir möjlig. Vi kan därför lätt skaffa den erforderliga utrustningen till ett folkförsvar på värnpliktens grund.

Vid ofred behöver vi ett folk i vapen

I detta avsnitt skisseras översiktligt grunddragen i ett territoriellt folkförsvar. Ett sådant försvar måste i viss utsträckning "skräddarsys" för de särskilda förhållanden som råder i olika delar av landet. Organisationen skulle därför i verkligheten förete ett brokigt mönster. Med hänsyn till syftet med detta debattinlägg torde här räcka med en starkt förenklad bild. Det bör för säkerhets skull framhållas att detta är ett exempel som inte har någon medveten överensstämmelse med aktuella långsiktsplaner och endast omfattar den bas, som territorialförsvaret utgör i ett komplett system.

Grundtankar i krigsorganisationen

Krigsorganisationens omfattning bestäms av tillgången på utbildade och disponibla värnpliktiga. Detta är ett område där prognoser kan göras på åtminstone 20 års sikt. Vi överblickar därför utvecklingen fram emot år 2000 med tillräcklig noggrannhet.

Med hänsyn till befolkningsutvecklingen räknar jag därför i denna skrift med en möjlig krigsorganisation på ca 750 000 man. Till detta kommer en personalreserv för att ersätta förluster i krig och för att möjliggöra nödvändiga omplaceringar i fred med hänsyn till anstånd i samband med krigsförbandsövningar, medborgarnas flyttningar inom landet m fl faktorer.

I dagens krigsorganisation förekommer bl a en huvudindelning i fältförband och lokalförsvarsförband. Denna indelning är naturlig. Inom ramen för vår strategiskt defensiva doktrin finns det två huvuduppgifter. Den första är klart försvarsbetonad. Det gäller att möta angriparen var han än kommer, fördröja hans framträngande och om möjligt — åtminstone tillfälligt — stoppa upp anfallen. Sedan en angripare på detta sätt gjorts gripbar innebär den andra uppgiften att genom anfall nöta ut hans kraft i sådan utsträckning att angreppet kan avvärras.

Det är endast möjligt att förnya krigsorganisationen långsamt. Fältförbanden har värnpliktiga mellan 21 och 35 år och den modernaste

materielen. Lokalförsvarsförbanden har värnpliktiga, som i regel är över 35 år, och materiel, som fältförbanden tidigare haft. Detta förhållande låter sig väl förenas med huvuduppgifterna. Förbanden med den nyaste materielen, de yngsta värnpliktiga och den modernaste utbildningen avses för de krävande rörliga anfallsuppgifterna. Lokalt bundna försvarsuppgifter kan däremot på ett effektivt sätt skötas av förband med annan utrustning och äldre personal. Kvaliteten på dessa förband är visserligen begränsad jämfört med de rörliga markstridsförbanden men den svarar väl mot de stationära uppgifter lokalförsvarsförbanden har.

De lokalt bundna markstridsförbanden ärver för låga kostnader både personal och materiel. Denna princip svarar på ett utmärkt sätt mot territorialförsvarets behov. Här räknar jag med att de rörliga och de lokalt bundna markstridsförbanden har ungefär samma totala numerär.

Flera grundtankar i vår nuvarande krigsorganisation kommer att kvarstå också i ett utpräglat territorialförsvar. Följande bedöms vara särskilt viktiga och få ökad betydelse i framtiden.

- En snabb och säker mobilisering uppnås genom att förbanden mobiliseras inom området där folket bor och decentraliserad organisation.
- Förbandens rent militära utrustning kompletteras i största möjliga utsträckning med sådan civil materiel, som kan tas i anspråk vid mobilisering. Särskilt gäller detta fordon och arbetsmaskiner av olika slag.
- Fördelarna av att slåss i eget land utnyttjas. Lednings- och underhållsorganisationen utformas så att största delen av tillgängliga resurser avsättes till stridande enheter. Förbanden bygger i största möjliga utsträckning sitt underhåll på det civila samhällets resurser.

Lednings- och underhållsorganisationen baseras på försvarsområdena, som i stort sett omfattar ett eller ett par län. Härigenom underlättas samverkan med de civila myndigheterna.

I varje försvarsområde finns ett "landskapsregemente" som ansvarar för mobiliseringen av krigsförbanden och som i fred och krig svarar för ledningen inom området. Eftersom mobiliseringsansvar och förvaltning hänger nära ihop är detta regemente också förvaltningsmyndighet och understöder utbildningsenheterna inom området. Den fredstida förvaltningsorganisationen är bas för underhållsorganisationen i krig. Denna organisation är direkt anpassad till de krav som ett territoriellt försvar ställer. Strävan efter rationalitet i fred kan kombineras med möjligheter till en smidig och snabb övergång från freds- till krigsorganisation.

Rörliga förband

I denna förenklade skiss räknar jag med att de rörliga markstridsförbanden i sin helhet utgörs av brigader. För att även på brigadnivå hålla nere stabs- och underhållsdelarna samt för att kunna prioritera de stridande enheterna räknas här med en konsekvent indelning med fyra underenheter tvärs genom organisationen. Denna ökning av de stridande enheter som varje stab och underhållsenhet skall leda och underhålla bedöms möjlig med hänsyn till den angivna försvarsdoktrinen och till de förbättrade förutsättningar som den tekniska utvecklingen ger.

Liksom nu är skyttekompanierna den avgörande byggklossen. De skall vid anfall genom stormning bryta fiendens motstånd och erövra anfallsmålen. Vid försvar skall de till det yttersta hålla tilldelade ställningar. Kompaniet är utrustat med eldhandvapen, närpansarvärn, kulsprutor och mellanpansarvärnsvapen.

En skyttebataljon organiseras liksom nu med fyra skyttekompanier. För att bataljonen självständigt skall kunna lösa sina uppgifter bör ingå ett förband för indirekt eldunderstöd. Här räknas med ett kompani med fyra granatkastarplutoner. Härutöver bör bataljonschefen disponera fjärrpansarvärn. Med erforderliga lednings-, spanings- och underhållsorgan kommer bataljonen att omfatta omkring 1400 man.

Brigaden byggs upp av fyra skyttebataljoner samt erforderliga spanings-, pansarvärns-, eldunderstöds-, luftvärns-, ingenjör- och underhållsförband. Pansarvärns-, luftvärns- och artillerienheterna bör vardera ha fyra underavdelningar med fyra skjutande enheter. Med denna sammansättning bedöms brigaden totalt omfatta omkring 8000 man.

Brigaden är då utrustad med följande vapen:

eldhandvapen	8000
kulsprutor	150
närpansarvärnsvapen	800
mellanpansarvärn	150
fjärrpansarvärn	
(utskjutningsanordning med 10 robotar)	32
granatkastare	64
artilleripjäser	16
artilleriraketer	200
luftvärn	
(utskjutningsanordning med 10 robotar)	16

Brigadens rörlighet bedöms även i fortsättningen bygga på cyklar, skidor och inmonstrerade fordon. Ett oundgängligt minimum av terränggående bilar (bandvagnar) skall finnas.

Totalt omfattar de rörliga markstridsförbanden 40 brigader eller ca 320 000 man.

Lokalt bundna förband m. m.

De lokalt bundna markstridsförbanden utgörs i dag dels av värnförband, dels av omgrupperingsbara styrkor. Värnförbanden är främst avsedda för ett statiskt försvar av gränsövergångar, viktiga kuststräckor, flygfält och kommunikationsknutpunkter över landets yta. De grupperas i regel i permanenta befästningar och deras organisation "skraddarsys" för uppgiften.

De omgrupperingsbara styrkorna utgörs främst av cykelskyttebataljoner, artilleri-, luftvärns- och ingenjörsenheter. Dessa förband avses för försvarsstrid men de kan efter hand förflyttas och sättas in i de riktningar som blir hotade i aktuella situationer och lösa begränsade anfallsuppgifter.

Denna grundstruktur är väl anpassad till ett territoriellt inriktat försvar och kan därför bibehållas. I organisation och utbildning bör dock en ökad vikt läggas vid gerillakrig (fria kriget).

Vid särskilt viktiga kuststräckor, vid inloppet till betydelsefulla hamnar och inom skärgårdsområden, bör liksom nu ordnas försvar med sjömålsartilleriförband. Dessa förband bör ha goda befästningar och vara utrustade med kanoner och robotar. Totalt omfattar de lokalt bundna markstrids- och sjömålsartilleriförbanden ca 380 000 man.

Efter vilka principer man än bygger upp försvaret är det nödvändigt för en neutral stat att på ett tillfredsställande sätt övervaka landets territorium till lands, till sjöss och i luften. I den här skissande organisationen räknas med att både kust- och luftbevakningen i huvudsak är optisk. Detta torde kräva en inte oväsentlig utökning av numerären i förhållande till nuläget. Men en komplettering med ett begränsat antal radarstationer är nödvändig. Härutöver är bevakningsförbanden utrustade med patrullbåtar och lätt spaningsflyg. Bevakningsorganisationen bör på ett naturligt sätt vara inordnad i försvarsområdena. Lednings- och bevakningsförbanden omfattar totalt ca 50 000 man.

Den totala tillgången på värnpliktiga och hur dessa utnyttjas i krigsorganisationen belyses av bild 1.

I ett territorialförsvar, som bygger på en medverkan från hela folket, kommer frivilliga insatser att ha stor betydelse. Det måste finnas möjlig-

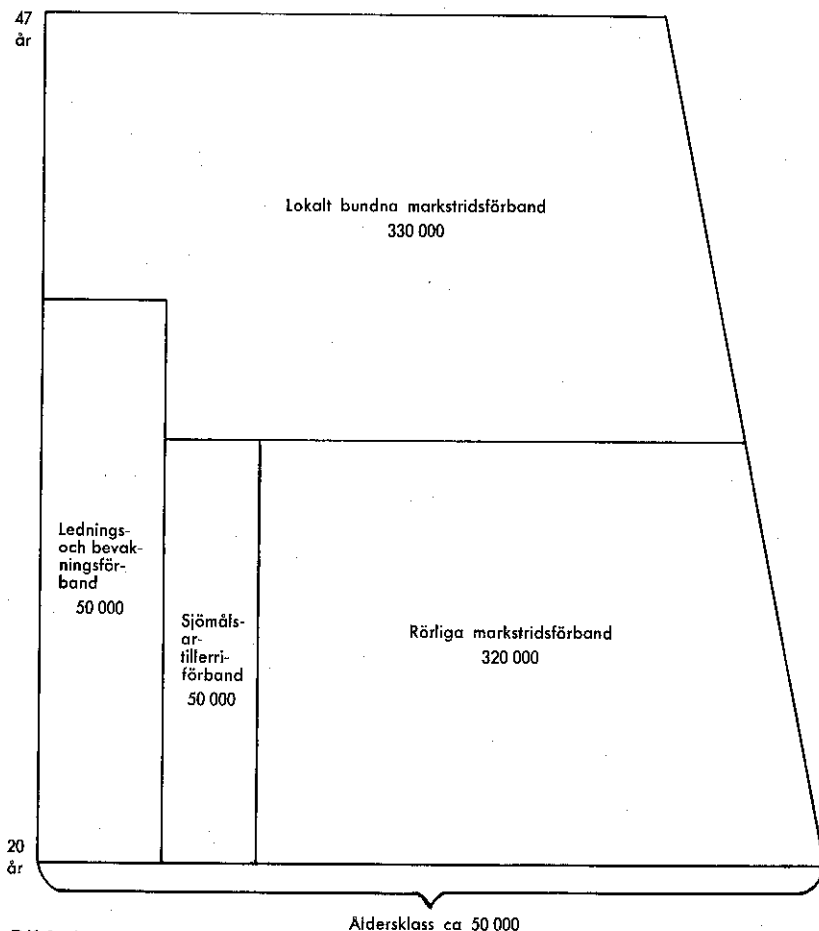

Bild 1.

heter för intresserade medborgare att göra aktiva insatser utöver de obligatoriska. Hemvärn, frivillig befälsutbildning och övrig frivilligverksamhet kommer därför att få ökad betydelse.

Vad kan detta territoriella folkförsvar uträtta?

Den fredsbevarande effekten av vårt försvar hänger ytterst på de bedömningar möjliga angripare gör vid en krissituation. Hur olika nationer bedömer betydelsen av svenskt område och hur stora förluster de räknar med att det kostar att ta de eftersträlvade målen kan bedömas med en viss säkerhet.

Med den här beskrivna försvarsdoktrinen blir det svårt eller t o m omöj-

ligt för en angripare att slå ut våra styrkor enbart genom förbekämpning med flyg och robotar, om han inte är beredd göra en stor insats med kärnladdningar. Han måste räkna med att efter hand möta våra styrkor i ett djupförsvar. För att nå sina mål måste angriparen slå huvuddelen av våra styrkor. Detta innebär också att våra vapen efter hand kommer till insats. Våra möjligheter kan belysas med några exempel.

Enbart förstörelse av svenska kommunikationer och orter ger inte angriparen några väsentliga fördelar. Skall han nå sina mål måste han sätta in sitt flyg mot våra förband. I den här angivna organisationen räknar vi med att det finns 6 400 luftvärnsrobotar. Dessa är konstruerade för att beroende på skjutfallet ha en nedskjutningssannolikhet om mellan 90 procent och 50 procent inom en räckvidd av minst 5 km. Om vi antar att en angripare räknar så optimistiskt att det fordras insats med 3—4 robotar för att skjuta ned ett flygplan så skulle han behöva räkna med förluster av upp emot 1000 flygplan, när ungefär hälften av våra förband kommit till insats. Detta utgör en mycket stor förlust inom ett område som vårt.

För att hejda angriparens mekaniserade förband har utöver minor räknats med följande vapen i den angivna krigsorganisationen

närpansarvärn	32 000
mellanpansarvärn	6 000
pansarvärnsrobotar	12 800

En angripare skulle, om han kalkylerade ur sin synpunkt optimistiskt, kunna räkna med att det i medeltal fordras 20 närpansarvärnsvapen och 5 pansarvärnsrobotar för att slå ut ett fordon samt att varje kompanipansarvärnsvapen klarar av 1 fordon. Under dessa förhållanden skulle redan när hälften av våra fältförband är nedkämpade angriparen behöva räkna med att ha förlorat 10 000 stridsvagnar och andra pansarfordon. Detta torde motsvara den totala mängden stridsvagnar och andra pansrade fordon vid minst 10 pansar- eller mekaniserade divisioner.

Till detta kommer vad de talrika lokalförsvarsförbanden kan åstadkomma i form av förluster i fråga om personal, flyg och pansar.

Redan materiella förluster av detta slag är mycket kännbara för en stormakt. Vid ett utdraget krig måste angriparen härutöver räkna med att även övriga förband efterhand kan samlas till insats. Ännu viktigare är dock att han möter folkets samlade fientlighet. Operationerna blir långvariga och därmed ökas riskerna för att den internationella utvecklingen kan medföra komplikationer för angriparen. Sammanlagt har ett försvar av denna typ en starkt fredsbevarande effekt och ger ett gott stöd till vår utrikespolitik.

Utbildning för alla

Vilken utbildning behöver de civila medborgare som vid ofred kallas att tjänstgöra vid de militära förbanden? Och hur lång tid behöver de stå kvar som värnpliktiga? Följande exempel från fyra andra länder belyser frågeställningen.

Vid jämförelser med utlandet bör hänsyn tas till att vissa stater har kategoriklyvning beroende på att de har mycket stora befolkningsresurser i förhållande till det område som skall försvaras. Vidare blir det en skillnad när flera länder medverkar för att försvara ett territorium t ex Väst-tyskland, där Belgien, Canada, Nederländerna, Storbritannien och USA hjälper till. Men vi skall ensamma kunna försvara ett mycket stort område.

Fyra exempel

Sedan juli 1973 har USA endast värvade trupper. Vid övergången till frivillig rekrytering vidtogs en mängd åtgärder för att göra soldatyrket attraktivt. Åtgärderna har inte varit framgångsrika. Stora svårigheter föreligger att uppnå den önskvärda rekryteringen. Samtidigt har kostnaderna för personal stigit påtagligt.

Det finns bedömare som anser att det var värnplikten som påskyndade Nixons avveckling av Vietnamkriget. Protesterna från dem som inkallades eller väntades bli inkallade blev för starka. Sambandet mellan inkallelsernas omfattning och krigsprotesternas styrka är klart. Krig av det slag som fördes i Vietnam kan USA således inte föra med värnpliktiga soldater. Med frivilliga värvade styrkor skulle det däremot gå bra — hemmapinionen skulle inte känna sig delaktig i och ansvarig för vad som pågick.

Tjänstgöringen för en frivillig soldat inleds med allmän militär utbildning om ca 2 månader. Därefter följer truppslagsutbildning om likaså ca 2 månader. Sedan börjar utbildningen och tjänstgöringen vid de stående förbanden. Tjänstgöringstiden omfattar vanligtvis 4 år.

Man bör dock inte glömma bort att värnpliktslagen i USA fortfarande finns kvar som beredskapslagstiftning. 18-åringar blir fortfarande inskriv-

na vid de lokala inskrivningskontoren. Alla män är värnpliktiga mellan 19 och 25 års ålder.

I *Sovjetunionen* är män värnpliktiga mellan 18 och 50 års ålder. Kvinnor kan beroende på utbildning inskrivas och utbildas inom krigsmakten. De tjänstgör då i åldern 18—40 år.

Grundutbildningens/första tjänstgöringens längd utgör 1—3 år. Efter denna överförs de värnpliktiga till reserven. Där har de en omfattande tjänstgöringsskyldighet upp till 34 års ålder. I åldersgrupperna 35—44 år resp 45—50 år är tjänstgöringsskyldigheten kortare.

I *Schweiz* är män värnpliktiga mellan 20 och 50 års ålder. För officerare är åldersgränsen 55 år.

Grundutbildningen omfattar för soldater 118 dagar och består av befattningsutbildning samt förbandsutbildning i pluton-kompanibataljon. Vid utryckningen tar de värnpliktiga hem sin personliga fältutrustning, vapen och ammunition. Repetitionsutbildningen omfattar för meniga i fältförband (20—32 år) 8×20 dagar, i landförsvarsförband (32—42 år) 3×13 dagar samt i territorialförband (43—50 år) 1×13 dagar. Mycket stor vikt läggs alltså vid repetitionsutbildning i krigsförband. Praktiskt taget allt befäl är värnpliktiga. Endast en mycket liten del finns anställda redan i fred. Detta innebär bl a att befälet på sin fritid planlägger krigsförbandsövningarna. Dessa genomförs sedan praktiskt taget helt av de värnpliktiga.

I *Demokratiska Republiken Vietnam*¹⁾ är män värnpliktiga från 17 till och med 35 års ålder. Första tjänstgöringens längd är 2 år men utsträcks ofta till längre perioder. Värnpliktiga med god skolunderbyggnad tas ut till officersutbildning och till tekniska tjänstegrener t ex inom flygvapnet.

VU-60-systemet: ambitiöst och anpassningsbart

Det grundläggande kravet på värnpliktsutbildningen är att den skall ge varje värnpliktig förmåga att — även i äldre år — aktivt delta åtminstone i ett lokalt bundet försvar. Soldater och förband skall snabbt och säkert kunna mobilisera och lösa sina uppgifter även under de ohyggliga förhållanden som krig innebär. Soldater och förband bör förberedas för ett långt och uthålligt försvarskrig där uppgifter och operationsområden

¹⁾ Reservationer bör göras då tillgängliga uppgifter är knapphändiga och oprecisa.

starkt kan växla. 1966 års riksdagsbeslut om värnpliktsutbildningen (kallat VU-60-systemet) har utformats bl a för att möta dessa krav. VU-60-systemet var i sin ursprungliga utformning ett mycket ambitiöst utbildningssystem. Det utgick t ex från existensen av tre försvarsgrenar och därmed tre — eller noga räknat fyra — utbildningsorganisationer med var sin befälskår, var sin uppsättning reglementen, skiftande vapenutrustning etc men sökte bl a genom övningar i och av krigsförband åstadkomma ett enhetligt slutresultat.

De viktigaste komponenterna i VU-60-systemet är följande.

- Män är värnpliktiga i åldern 18 till 47 år. De finns under hela denna tid placerade i färdigorganiserade förband eller i personalreserv. De värnpliktiga tjänstgör som unga i kvalificerade förband (typ brigader etc). I åldern 32/35 år sker överföring till förband med andra uppgifter, organisation och utrustning (t ex från brigader till lokalförsvarsförband).
- Grundutbildningens längd är differentierad efter de krav som olika befattningar i krigsorganisationen ställer.
- Grundutbildningen indelas grovt i tre delar: allmänmilitär utbildning, befattningsutbildning samt förbandsutbildning. Den allmänmilitära utbildningen är lika för alla värnpliktiga i försvaret. Den är mycket viktig genom att den grundlägger möjligheten till överföring mellan olika typer av förband, t ex mellan brigader och lokalförsvarsförband och mellan flygvapnets basförband och lokalförsvarsförband.
- Grundutbildningen avslutas med övningar i förband vars sammansättning i största möjliga utsträckning sammanfaller med krigsorganisationens.
- Repetitionsutbildningen i krigsförband är relativt omfattande men starkt differentierad efter de skilda behoven.

Dessa principer kan och bör användas även om förutsättningarna för försvarsplaneringen i övrigt ändras i större eller mindre grad. De senast vidtagna förändringarna av VU-60-systemet har inneburit en förkortning av utbildningstiden överlag samt en minskning av repetitionsutbildningens omfattning, såväl antal övade värnpliktiga som antal tjänstgöringsdagar. VU-60-systemet kan läggas till grund för den här skisserade försvarslösningen. Vissa modifieringar och kompletteringar är dock önskvärda.

Värnplikten har mer effekt att ge

Ett konsekvent värnplikts- och befälssystem bör skapas som reparerar några av de brister som finns idag inom krigsmakten. Ett sådant system bör bl a innehålla ett skärpt krav på lokal rekrytering av de militära förbanden, d v s att mobiliseringen sker till uppgifter i närheten av bostadsorten. Därmed ökar förutsättningarna att mobilisera snabbt och säkert.

Verksamheten i den lilla gruppen blir alltmera betydelsefull. Alla åtgärder bör vidtas som stärker anda och sammanhållning i de små grupperna och därmed effekten i krigsorganisationen. Soldaterna måste stimuleras till aktivitet och självständighet, engagemang och ansvar. Den militära chefens uppgift blir allt mera att samordna och leda. Utbildning av befäl bör i ökad utsträckning inriktas på att skapa samarbete samt att engagera de värnpliktiga och att utnyttja dessas inneboende förmåga.

Om kraven på lokal rekrytering skärps minskar förutsättningarna att till krigsorganisationen i sin helhet överföra så stora förband som bataljoner. Samtrimningen av sådana och större förband skulle därför ske under krigsförbandsövningarna. Till krigsorganisationen skulle följaktligen överföras grupper — plutoner — kompanier. Detta ger möjlighet att förkorta grundutbildningen eller att öka den allmänmilitära utbildningen och befattningsutbildningen (flera befattningar) men fordrar i gengäld fler och längre krigsförbandsövningar. Med god tillgång på befäl och moderna utbildningshjälpmedel ökas förutsättningarna att utan egentliga nackdelar pressa utbildningstiderna på det sätt som nu försöksvis tillämpas.

Det värnpliktiga befälet kan och bör i likhet med vad som är fallet i Schweiz ges starkt ökade uppgifter vid grundutbildningen av åldersklassen. Tillgången på dugliga ledare bland de värnpliktiga och det civila samhällets utbildning skulle därigenom utnyttjas bättre än nu. Ett ökat utnyttjande av värnpliktigt befäl som lärare och instruktörer skulle upplevas som klart positivt av både det värnpliktiga befälet och övriga värnpliktiga. Detta fordrar dock att plutonsbefäl genomgår en grundutbildning som är avsevärt längre än för huvuddelen av de värnpliktiga. Även repetitionsutbildningen för plutonsbefäl måste då utökas, åtminstone under den tid krigsplacering sker i rörliga markstridsförband. Motsvarande borde därvid även gälla gruppbefäl och värnpliktiga på olika specialistbefattningar.

Värnpliktigt plutonsbefäl bör beredas tillfälle till inträde i reserven efter ytterligare utbildning och tjänstgöring för krigsplacering som chefer för kompani och eventuellt bataljon och på specialistbefattningar.

Det aktiva befälet bör helt rekryteras bland dem som avslutar sin grundutbildning som värnpliktiga, d v s en återgång till det system som är beprövat och som gällt tidigare. Sambandet mellan de värnpliktiga och rekrytering och utbildning av yrkesofficerarna är själva livsnerven i ett folkförsvaret. Vi har i vårt land en god tradition på denna punkt. Den bör tillvaratagas och vidareutvecklas. Under yrkesutbildningen bör officersaspiranterna tjänstgöra såväl vid grundutbildning som vid krigsförbandsövningar. Möjligheter skall även finnas till komplettering av civil utbildning i samband med yrkesutbildningen. Därmed säkras en socialt sett bredast möjliga rekrytering. Här måste försvaret vara en föregångare. Efter den grundläggande utbildningen till yrkesofficer bör liksom nu en omfattande fort- och vidareutbildning äga rum. Formerna bör ta starkt intryck av utvecklingen inom det civila utbildningsväsendet. Den praktiska erfarenheten måste tillmätas stort värde. Målet måste vara en enhetlig befälskår utan konstlade skrankor, framvuxen ur värnplikten, redo att tjäna värnpliktsförsvaret, praktiskt och ideellt.

Utbildningsorganisationen

Utbildningsenheterna för de värnpliktiga (regementen, skolor, flottiljer) bör i stort organiseras efter uppgifterna i krig hos de förband som utbildas. Detta kommer att innebära att vissa av dagens vapenslag kan utgå.

Utbildningsorganisationen bör totalt vara så stor att den kan ta emot genomsnittet av alla vapenföra män i en åldersklass för utbildning hela året.

Tillsammans med tillräcklig tillgång på befäl/instruktörer utgör detta förhållande grunden för handlingsfriheten. Utan en sådan handlingsfrihet finns ingen möjlighet att skapa ett starkare försvar om så skulle behövas. Vidare skall utbildningsorganisationen användas vid genomförandet av krigsförbandsövningarna och utnyttjas vid olika slag av befälsutbildning etc.

Utbildningsenheternas storlek kan variera efter karaktären av de förband som utbildas. Vissa variationer mellan olika delar av landet kan även förekomma. Det vore dock orationellt och opsykologiskt att skapa utbildningsenheter som är nämnvärt större än de största som idag finns inom krigsmakten.

Totalt sett torde antalet enheter som idag finns vid de tre försvarsgrenarna kunna minskas med minst 20 procent. Härtill kommer vidare ett antal skolor och andra institutioner för speciella utbildningsuppgifter.

Anda och disciplin

När man behandlar den effekt värnplikten kan ge räcker det inte att diskutera utbildningsorganisationen och utbildningstidens längd. Avgörande för stridsförmågan är ändå till slut soldaternas motivation och förbandens sammanhållning och anda.

Utbildningens uppläggning och de disciplinära reglerna måste främst syfta till att skapa förband med en god sammanhållning och en fast vilja att göra sitt bästa. De krav som ställs på förbanden i krig måste vara den avgörande utgångspunkten. Hänsyn måste dock tas till den grund som vårt civila samhälle utgör och de grundläggande värderingar som kännetecknar detta.

Utvecklingen inom vårt samhälle påverkas starkt av allmänt omfattade krav på ökad decentralisering och medbestämmanderätt för samtliga anställda. Uppgifterna löses i ökande grad som lagarbete. Arbetsledaren blir närmast en fackman när det gäller planering och ledning.

Men inte heller i krig är en auktoritär ledning möjlig. Framgången måste baseras på sammanhållning och självverksamhet inom de små primärgrupperna, vilka alla består av värnpliktiga. Vi måste skapa ett sådant beteendemönster i fred att soldaterna och förbanden kan lösa sina uppgifter även under vidriga förhållanden och uppenbar livsfara.

Strävan i fred måste därför gå ut på att åstadkomma denna fasta sammanhållning i de små grupperna och en aktiv medverkan vid lösandet av arbetsuppgifterna — d v s det krävs en ökad demokrati på utbildningsförbanden med syfte att på bästa sätt genomföra den försvarspolitik riksdagen i demokratisk ordning beslutat.

Värnplikten är den rätta grunden för en sådan demokratisk utveckling. Mycket har också redan gjorts på detta område men en ytterligare utveckling i ett förtroendefullt samarbete mellan värnpliktiga och befäl är nödvändig.

Central och regional ledning

De militära stabernas uppgift i fred är att planera krigsmaktens utveckling, leda och genomföra utbildning av värnpliktiga och befäl samt att genomföra krigsplanläggning. Under krig skall de militära staberna på olika nivåer leda och genomföra försvarsstriden.

Det moderna kriget är totalt. Försvarsförberedelserna måste omfatta hela samhällslivet. Det militära försvaret är fast integrerat i det civila samhället. Även under krig har landet en civil högsta ledning. Riksstyrelsens — riksdag och regering — verksamhet i krig finns reglerad i grundlagar och andra författningar. För de flesta civila myndigheter finns en planläggning och en organisation för verksamheten i krig. De civila myndigheternas arbete på regional och lokal nivå leds och samordnas genom civilbefälhavarna som är högsta civila myndighet i ett område som omfattar flera län (fn samma som militärområdena). Planläggning och verksamhet inom de civila delarna av totalförsvaret präglas av en långt driven decentralisering.

Enkelhet och decentralisering

Även det militära försvarets organisation kan och bör vara decentraliserat. Mot bakgrund av vad som sagts i tidigare avsnitt bör utbildnings- och förvaltningsorganisationen ges en jämfört med dagens förhållanden ny och förenklad utformning. Viktiga kännetecken är att den har så få nivåer som möjligt, att all verksamhet inom ett geografiskt område samlas under en instans och att uthållighet och tålighet erhålls genom en decentraliserad organisation och beslutsprocess.

Utbildningsenheterna (regementen, skolor, flottiljer) bildar de viktigaste byggstenarna i det militära försvarets fredsorganisation. Vid utbildningsenheterna sker grundutbildning av de värnpliktiga. Under grundutbildningens gång skall utbildningsenheterna kunna ställa personal, förband och materiel till förfogande då insatsberedskapen fordrar det. Vid grundutbildningens slut överförs de utbildade värnpliktiga till krigsorgani-

sationens förband och enheter. Utbildningsenheterna svarar således för förnyelsen av krigsorganisationen.

Det operativa ansvaret i lägsta instans bör ligga hos befälhavare för försvarsområden. Landet bör indelas i försvarsområden vars antal kan minskas jämfört med dagens förhållanden. Inom försvarsområdet finns ett antal utbildningsenheter vars enda uppgift bör vara att genomföra utbildning av åldersklassen. Befälhavarna för försvarsområdena biträdda av sina staber bör

- leda och samordna genomförandet av grundutbildningen,
- genomföra repetitionsutbildning för alla förband som mobiliserar inom försvarsområdet,
- leda och administrera de resurser i form av fredsbaser, verkstäder etc som finns inom försvarsområdet,
- vara mobiliseringsmyndighet för samtliga förband som mobiliserar inom försvarsområdet,
- under krig föra operativt befäl över de stridskrafter som finns inom försvarsområdet och genomföra erforderlig planläggning härför (undantag kan behöva göras för vissa sjö- och flygstyrkor).

Med en sådan organisation kan antalet stabs- och andra organisationer minskas avsevärt jämfört med dagens förhållanden. Det totala antalet anställda för administration och förvaltning kan bli betydligt lägre än idag. Ett exempel på en ny militärterritoriell indelning, där bl a antalet försvarsområden är sex färre än dagens, framgår av bild 2.

Militärbefälhavarna biträdda av militärområdesstaberna har ledningsuppgifter på den högre regionala nivån. Dagens organisation torde kunna minskas med en eller två staber. Deras uppgift bör vara att

- leda och samordna genomförandet av grundutbildning, repetitionsutbildning och mobilisering inom militärområdet,
- administrera underhåll och förrådshållning av krigsförbandens materiel och utrustning samt uppförande och tillsyn av befästningsanläggningar inom militärområdet,
- leda förband för fredstida övervakning av luft, land och vatten,
- under krig föra operativt befäl över samtliga militära förband som finns inom militärområdet och genomföra erforderlig planläggning härför.

EXEMPEL
på militärterritoriell
indelning

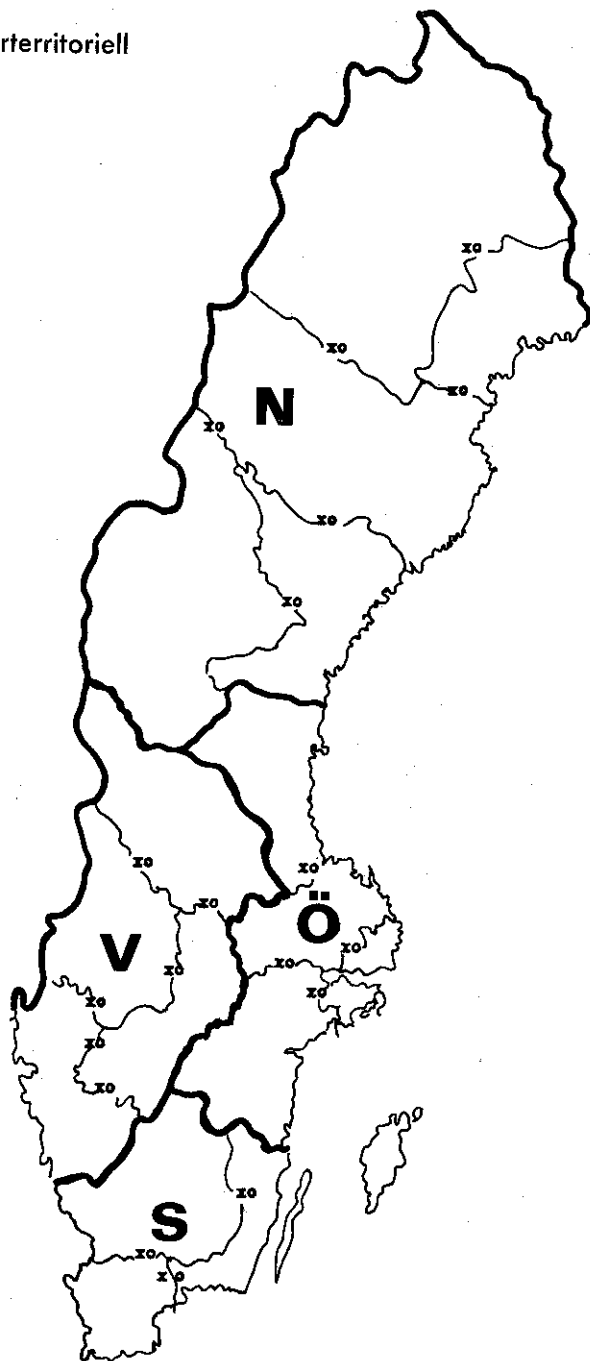

Bild 2.

Överbefälhavaren biträdd av försvarsstaben har den centrala ledningsuppgiften. Försvarsstaben bör bildas genom sammanslagning av dagens fyra centrala staber och kan personellt reduceras i förhållande till dessa. Någon indelning i försvarsgrenar erfordras inte i det här skisserade territoriella folkförsvaret.

Den centrala ledningen bör

- planera det militära försvarets utveckling,
- leda materielanskaffning, utbildning, utbildningskontroll och mobiliseringsförberedelser,
- bedriva underrättelsetjänst,
- föra operativt befäl över det militära försvarets alla enheter och genomföra erforderlig planläggning härför.

Kostnaderna för gemensamma myndigheter och funktioner kan begränsas genom långtgående ingrepp. Vissa myndigheter utgår helt medan andra omorganiseras för sina nya uppgifter.

Den organisation för utbildning, förvaltning och operativ ledning som den allmänna värnplikten fordrar är billig. Den kan växa med nya uppgifter när så erfordras. Om ambitionerna hos försvaret är större än i det exempel som redovisas i denna skrift stiger naturligtvis kostnaderna för fredsorganisationen även om de här framförda grundläggande principerna tillämpas.

Värnplikten är billig

Det exempel på försvarsorganisation som skisserats i föregående avsnitt kan realiseras inom en mycket låg utgiftsram. Försvarsorganisationen utgår från att alla män skall utbildas för att delta i försvaret av landet om så skulle behövas. Grundläggande utbildning och utrustning till alla leder inte till några stora kostnader. Värnpliktens pris är lågt. Den i det föregående beskrivna militära organisationen med dess stödfunktioner kan indelas i ändamålsinriktade program. Kostnaderna per år för denna organisation fördelar sig överslagsvis på program och huvudproduktionsområden enligt följande (milj kr enligt prisläget februari 1974).

	Ledning och förbands- verksamhet	Materiel- anskaff- ning	Anskaffning av anlägg- ning	Forskning och ut- veckling	Summa
Bevakningsförband	150	100	30	10	290
Lokalt bundna markstridsförband	150	100	30	10	290
Rörliga markstrids- förband	1 550	650	90	60	2 350
Försvarsforskning	—	—	5	70	75
Central och regional ledning	200	30	25	—	255
Gemensamma myndigheter	200	20	20	—	240
Summa	2 250	900	200	150	3 500

Det totala personalbehovet torde uppgå till ca 25 000 personer fördelade på ca 15 000 tjänster för militär och civilmilitär personal samt ca 10 000 tjänster för civil personal.

Fördelningen på utgiftsgrupper torde i stort bli

Lönekostnader	1 300 milj kr
Värnpliktslöner	450 milj kr
Materiel och tjänster	1 750 milj kr

Planeringen idag ger ett bättre försvar

Det bör upprepas att avsikten med denna skrift inte är att komma med ett förslag till en helt ny försvarsutformning utan endast att belysa en av komponenterna i försvaret nämligen ett territoriellt folkförsvar baserat på allmän värnplikt och enkla vapen. Någon diskussion om "arvets" betydelse och hur man skall nå fram till den skisserade organisationen har därför inte bedömts nödvändig. För ändamålet med skriften räcker det med att kunna slå fast att en sådan organisation kan åstadkommas för kostnader som är mindre än hälften av våra nuvarande försvarsanslag. Ändå kan en sådan organisation ges en betydande försvarseffekt. En stomme av detta slag är den nödvändiga plattformen för övriga åtgärder. Denna grund borde därför ligga fast i planeringen.

För att försvaret skall ge ett tillräckligt stöd åt vår alliansfria politik måste denna bas kompletteras med rörliga och slagkraftiga förband av olika slag. Dessa delar av vårt försvar är mycket betydelsefulla men de faller utanför ramen för denna skrift och har därför inte behandlats. I många fall har statsmakterna redan bundit sig för en omfattande vidareutveckling inom dessa områden. De viktigaste förstärkningarna bedöms följande.

- Anskaffning av fler terrängfordon, pansarfordon av olika slag samt sambandsmateriel för att ge brigaderna ökad rörlighet och förmåga till större motanfall även i öppen terräng.
- Uppbyggnad av fjärrstridsförband med utbåtar, ytattack, attackflyg samt ledningssystem för dessa uppgifter.
- Komplettering av luftförsvaret med jaktflyg, kvalificerade luftvärnsrobotar samt övervaknings- och stridsledningssystem.

För att fullfölja inriktningen enligt 1972 års försvarsbeslut bör vi därför räkna med att våra försvarsramar även under kommande år måste bibehålla sin reella köpkraft och härutöver även tillföras förbättringar.

Handlingsfrihet är nödvändig

Syftet med detta debattinlägg är att visa vilka minimikostnader som uppstår om alla vapenföra män utbildas och tilldelas utrustning för någon form av försvarsstrid. Dessa kostnader är vida lägre än dagens försvarsbudget. Exemplet visar att den allmänna värnplikten är den rätta utgångspunkten för försvarsplaneringen. Den ger i sig stor effekt och är för ett land som Sverige den enda möjliga grunden att utveckla försvaret vidare på. Om denna grund är fast och stabil blir försvarsplaneringen effektiv och största möjliga nytta uppnås för de samhällsresurser som utnyttjas.

Den försvarsorganisation som här har beskrivits ger oss den grund vi behöver att bygga vidare på. Den har i sig inbyggd en handlingsfrihet för de kompletteringar som läget kräver. Denna handlingsfrihet får vi aldrig avhända oss. I tider av djupaste fred är förståelsen för försvarsförberedelsernas berättigande alltid ringa. Men det är vad vi i fred gör för förberedelser som är avgörande.

Priset på teknologi stiger snabbt

Idag sker en nyorientering av den militära forskningen och utvecklingsarbetet i Sverige bl a utgående från det förhållandet att de framtida anskaffningsanslagen relativt sett kommer att vara lägre.

Ekonomiska förändringar i de industrialiserade staterna kommer att påverka de förutsättningar under vilka vi skall bedriva vår försvarsplanering. Dessa förutsättningar förändras f n påtagligt över hela världen. Det är t ex nödvändigt att i försvarsplaneringen ta hänsyn till en sannolikt mycket snabb prisökning på energi under de närmast följande decennierna. Prisstegringen på metaller kommer likaså troligen att bli mycket stor. Transportkostnaderna i samhället kommer att stiga starkt. Kostnaderna inom industrin för att motverka förorening kommer att ge tydliga utslag i faktureringen. Industrins mest avancerade produkter — t ex ett flygplan som kan gå med dubbla ljudhastigheten med tillhörande beväpning — jämte drift och underhåll för dessa kommer i framtiden att vara avsevärt

dyrare än de är idag. Den nu aktuella energikrisen visar dramatiskt hur sårbar en militär organisation är som byggs upp kring teknologins mest avancerade produkter. Att förlita sig på en snabb och bländande teknisk utveckling som löser alla problem är inte realistiskt. Å andra sidan kommer den framtida industrin med stor säkerhet att kunna producera stora mängder "billiga" produkter och följaktligen erbjuda flera möjligheter att tillgodose enskilda och kollektiva behov. Aktuella exempel är här luftvärnsvapen i olika utförande. Slutsatsen är given. Vi bör inrikta vår materielanskaffning på att skaffa många enheter till en stor organisation. Det kommer vi med visshet att ha råd med. Våra möjligheter att själva eller i samarbete med andra neutrala länder utveckla och tillverka den erforderliga materielen är goda.

Bygg vidare på värnpliktens grund

1972 års försvarsbeslut har kritiserats för att det innebär "nedrustning". Även om denna beteckning inte ger hela sanningen ligger det en kärna av sanning i påståendet. De alternativ som här framförts t ex av politiker från "mittenpartierna" är emellertid också de ett slags "nedrustning" men med ett principiellt sett helt annorlunda slutresultat.

Av största vikt är enligt min mening att om de ekonomiska resurser som används för försvarsändamål inte räcker för att förnya hela dagens organisation så bör vi välja att behålla och vidareutveckla en organisation som återigen kan växa i styrka. En organisation byggd på värnplikt svarar mot detta krav. Att som handlingslinje inför framtiden välja att planera för ett teknologiskt perfekt modellförsvar är inte rimligt. Det ger oss en mycket sämre grund att bygga vidare på. Ett sådant försvar är inte mycket att ha som säkerhetspolitiskt instrument för en liten alliansfri stat. Det är däremot ett försvar som av medborgarna begär att de skall ställa upp för att försvara landet — och som möts med lojalitet och förståelse från medborgarnas sida. Här framträder utåt klart nationens sammanhållning, värdegemenskap och beslutsamhet.

Ett territoriellt folkförsvar ger oss den grund vi behöver. Från denna kan vi bygga vidare och förstärka vårt försvar med de mer kvalificerade enheter vi behöver med hänsyn till vårt områdes betydelse och den militärtekniska utvecklingens krav. Vid stigande resurser ökar mängden av teknologi och tung materiel. De rörliga markstridsförbanden kan organiseras annorlunda och tillföras stora mängder materiel. De lokalt bundna markstridskrafterna kan utrustas för högre effekt. Luftförsvaret kan förstärkas genom tillförsel av kvalificerat jaktflyg och annan materiel. Över-

vattenstridsförbanden kan byggas ut genom tillförsel av enheter och förbättringar av de enskilda enheternas vapenverkan och prestanda i övrigt. Fjärrstridsförbanden kan byggas upp för att öka slagkraften i den militära organisationen. När en sådan utbyggnad och förstärkning äger rum i den militära planeringen för 1980- och 1990-talen bör detta enligt min mening ske utifrån de principer som redovisats i det föregående, d v s med värnplikten som folkförsvarets fasta grund. Detta innebär ett fullföljande och en vidareutveckling av grundtankarna i 1972 års försvarsbeslut.

Utkomna nummer av FÖRSVAR I NUTID:

1971

1. *Jean-Carlos Danckwardt*: Chefsansvar, disciplin, medinflytande (slutsåld)
2. *Stig Jacksén*: Fyra aktuella frågor om BC-stridsmedel (slutsåld)
3. *Torgil Wulff*: Neutralitet och alliansfrihet (slutsåld)
4. *Lars A. Boisen och Magnus Lagerkvist*: Kulturrevolution inom försvaret
5. *Gunnar Olsson*: Mål och medel i försvarsupplysningen
6. *Nils Landergren*: Krigsmaktens perspektiv- och programplaner (slutsåld)

1972

1. *Ingemar Engman*: Säkerhets- och försvarspolitikens grunder (slutsåld)
2. *Per-Axel Landahl*: Psykförsvarets mål och uppgifter
3. *Sture A. Gyllö*: Långsiktsplanering inom det ekonomiska försvaret
4. *Karl-Erik Uhlin*: Säkerhetstjänst och personalkontroll
5. *S Rangsten*: Arbetskraften i totalförsvaret
6. *J Hartman och B Jenner*: Uppsalastudenterna och försvaret

1973

1. *Kurt Samuelsson*: Försvar i svårigheter
2. *Nils Sköld*: Försvarspolitik för 70- och 80-talen
3. *Anders Thunborg*: Doktrinutveckling och försvarsekonomi
4. *Stina Nicklasson*: Totalförsvaret i skolans undervisning
5. *Sven Falkehed*: Kommunen i totalförsvaret
6. *Sture Stiernlöf*: Nordkalotten — nytt spänningscentrum?

1974

1. *Nils Sköld*: Värnplikt och folkförsvaret